

NDIKIMI I TC “KOSOVA E RE” NË TARIFAT E ENERGJISË ELEKTRIKE¹

Historiku u shkurtër i projektit

- Propozimi fillestar për ndërtimin e termocentralit ‘Kosova C’ u paraqit në vitin 2005, ku me Strategjinë e Energjisë (2005-2015), Qeveria e Kosovës planifikoi ndërtimin e një termocentrali me kapacitet 2,100 MW dhe një kosto prej 3.5 miliardë euro². Ky propozim doli pas një raporti të Bankës Botërore të publikuar në shtator të vitit 2002 të quajtur Ndihma Teknike e Sektorit të Energjisë në Kosovë (ESTAP).
- Në vitin 2006, me vendim të Përfaqësuesit Special të Sekretarit të Përgjithshëm, u themelua Komiteti Drejtues i Projektit. Po atë vit janë pranuar propozimet e para, më ç’rast janë parakualifikuar katër konzorciume të mëdha botërore.
- Me ndryshimet në qeverisje në fund të 2008, projekti për termocentralin e ri u ndryshua, si për nga emërtimi, i cili filoi të quhej “Kosova e Re”, ashtu edhe për nga kapaciteti energjetik. Fillimisht u propozua që termocentrali i ri të ketë kapacitet prej 1000 MW, për tu ndryshuar më vonë në 600 MW. Me Strategjinë e Energjisë 2009-2018, parashihej që pjesë e pakos tenderuese bashkë me ndërtimin e termocentralit të ri të jetë edhe termocentrali Kosova B dhe mihjet³.
- Në dhjetor të vitit 2009, Qeveria e Kosovës lëshoi thirrjen e re për shprehje interesi për Zhvillimin e Fushës së Linjtit në Sibovc në Kosovë dhe Kapacitetin e Ri për Prodhimin e energjisë, të cilat përfshinin:
 - Ndërtimin e termocentralit “Kosova e Re” (500+500MW);
 - Zhvillimi i menjëhershëm i Fushës së linjtit në Sibovc, dhe
 - Pjesëmarrja e sektorit Privat në Kosova B.⁴
- Në mars 2010 u shpallën katër kompanitë e parakualifikuara:
 1. Adani Power / PT Adani Konsorciumi Global nga India dhe Indonezia;
 2. AES Electric Ltd / Demir Export A.S. Konsorciumi nga SHBA dhe Turqia;
 3. Park Holding A.S. nga Turqia;
 4. PPC/ContourGlobal LLP Konsorciumi nga Greqia dhe Mbretëria e Bashkuar/SHBA

¹Në këtë dokument janë paraqitur pikat kryesore të studimit “Ndikimi i TC ‘Kosova e Re’ në tarifatat e energjisë elektrike”, versioni i plotë i së cilit do të publikohet në maj të 2018.

²KOSID. Një histori e shkurtër e një dështimi të madh të politikave të energjisë në Kosovë, 2017. Burimi: <https://bit.ly/2HB2TTw>

³MZHE. Strategjia e Energjisë e Republikës së Kosovës 2009 – 2018. Burimi: <https://bit.ly/2HzVJif>

⁴KOSID. Një histori e shkurtër e një dështimi të madh të politikave të energjisë në Kosovë, 2017. Burimi: <https://bit.ly/2HB2TTw>

- Nga faza e parakualifikimit të katër kompanive në vitin 2006 e deri në vitin 2011, 10.5 milionë dollarë u shpenzuan nga Banka Botërore për asistencë teknike të projektit, ndërsa 6.5 milion euro nga Qeveria e Kosovës⁵.
- Në mars 2012 Qeveria e Kosovës dërgoi tek katër kompanitë e parakualifikuara thirrjen finale për ofertim.
- Nga katër kompanitë e parakualifikuara, më 23 nëntor 2015 u shpall ofertuesi i vetëm – Contour Global. Përkundër asaj se thirrja për ofertim ishte dërguar duke u bazuar në Ligjin për prokurimin publik, i cili parasheh si të suksesshëm një proces tenderues me së paku dy oferta, Qeveria nuk e anuloi procesin përkundër marrjes së vetëm një oferte. Fillimisht Qeveria u arsyetua se procesi është shpallur dhe menaxhuar duke u bazuar në rregullat e Bankës Botërore, më vonë ky arsyetim u ndryshua duke thënë se është projekt i partneritetit publiko-privat. Pas pranimit të ofretës së vetme, projekti pësoi sërish ndryshim, duke ulur kapacitetin gjenerues nga 600 MW në 500 MW (apo 450 MW neto)⁶.
- Kontrata mes Qeverisë së Kosovës dhe kompanisë Contour Global u nënshkrua më 20 dhjetor 2017. Nga shpallja e parë për ndërtimin e termocentralit të ri deri tek nënshkrimi i kontratës kaluan 12 vjet.
- I tërë procesi është shoqëruar me parregullsi të mëdha, ndryshime të shpeshta, pa transparencë dhe pa konsultim të publikut. Në dhjetor 2017, Gjykata Themelore në Prishtinë aprovoi si të bazuar padinë e Institutit GAP kundër Ministrisë së Zhvillimit Ekonomik të parashtruar më 2013, për mos transparencë dhe mos lejm të qasjes në dokumentet për ndërtimin e termocentralit “Kosova e Re”.⁷

Pikat kryesore të kontratës për ndërtimin e TC “Kosova e Re”

- Instituti GAP ka analizuar kontratën e nënshkruar mes Qeverisë dhe Contour Global, pikat kryesore të së cilës janë:
 - kapaciteti gjenerues – TC “Kosova e Re” do të ketë në vazhdimësi kapacitet gjenerues neto prej 450 MW+/- 20 MW. Kapaciteti gjenerues nuk mund të jetë më i ulët se 430 MW neto apo më i lartë se 470 MW neto. Mirëpo termocentrali duhet të ketë potencial që të ofroj 102% të kapacitetit gjenerues maksimal deri në tre raste gjatë vitit⁸;
 - periudha ndërtuese – Duke filluar nga 2018, do të filloj faza e prokurimit për zgjedhjen e ndërtuesit të termocentralit, për tu finalizuar gjatë 2019 pjesa financiare dhe data e transferit të lokacionit. Më 2019 do të filloj edhe

⁵Ibid.

⁶Ministria e Zhvillimit Ekonomik. Nënshkruhen Marrëveshjet për termocentralin “Kosova e Re”. Burimi:<https://bit.ly/2qx6Hz>

⁷Instituti GAP: <https://bit.ly/2ndwMjL>

⁸Ministria e Zhvillimit Ekonomik. Purchasing Power Agreement. Burimi:<https://bit.ly/2qvxOjJ>

ndërtimi i termocentralit, i cili do të përfundohet dhe filloj prodhimin në vitin 2023⁹;

- çmimi i synuar – Qeveria e Kosovës dhe GenCo (Contour Global) janë pajtuar që çmimi i synuar të jetë 80 Euro për MWh. Vlenë të theksohet se definimi i këtij çmimi në kontratën komerciale (*targeted price*) për shak të terminologjisë së përdorur nuk mund të interpretohet si çmimi tavan (*price ceiling*);
- kriteret teknike – Termocentrali “Kosova e Re” do të ketë efikasitet neto mbi 40% dhe do të reduktoj në masë të madhe emetimet e pluhurit, SO₂ dhe NO_x krahasuar me emetimet aktuale të termocentraleve Kosova A dhe B. Ndërsa, afro 10% e kapacitetit elektrik, rreth 200 MWt, do t’i ofrohet për kogjenerim ngrohtorës Termokos. Termocentrali do të furnizohet me linjit nga fusha e Sibovcit i cili duhet të ketë vlerë kalofirike bruto prej 8.548 GJ/ton¹⁰.

Obligimet në periudhën afatshkurtër

- Me nënshkrimin e marrëveshjes mes Qeverisë së Kosovës dhe Contour Global në dhjetor të 2017 kanë filluar dhe afatet kohore për kompletimin e tre aktiviteteve:
 - Përfundimin e marrëveshjes financiare brenda 12 deri 18 muajve;
 - Tenderimi për zgjedhjen e ndërtuesit të termocentralit brenda 6 deri 8 muajve;
 - Përgatitja e Strategjisë për Furnizimin me Linjit brenda 3 deri 6 muajve.
- Nga obligimet e renditura më lartë të cilat duhet të përfundojnë përgjatë 2018 dhe 2019, respektivisht, Strategjia për Furnizimin me Linjit duhet të jetë gati më së largu në qershor të këtij viti. Deri më tani, Ministria e Zhvillimit ekonomik nuk ka njoftuar nëse është krijuar ndonjë grup punues dhe nuk ka prezantuar ndonjë draft të strategjisë në fjalë. Po ashtu, rreth katër muaj pas fillimit të afatit për hapjen e procesit tenderues nuk ka ndonjë njoftim rreth fillimit të procedurave të prokurimit për përzgjedhjen e ndërtuesit të termocentralit të ri. Konkretisht, mbeten edhe katër muaj kohë që të arrihet afati për përfundimin e kësaj faze.
- Ndërsa, përmbyllja e marrëveshjes financiare nuk mund të bëhet pa u finalizuar, ndër tjerash, edhe kushtet e financimit përmes kredisë që do të marr Contour Global. Në rast se dështon arritja e afatit kohor për kompletimin e këtyre aktiviteteve, konkretisht në rast të shkëputjes së kontratës para fillimit të ndërtimit të termocentralit, atëherë qeveria e Kosovës duhet të paguaj si ndëshkim ndaj Contour Global mbi 19 milionë euro.

Ndikimi në tarifa

- Kontrata për ndërtimin e ‘Kosovës së Re’ është projekt i cili ka ndikim të gjithanshëm në ekonomi, buxhetin e shtetit, shëndet, ambient, zhvendosje të

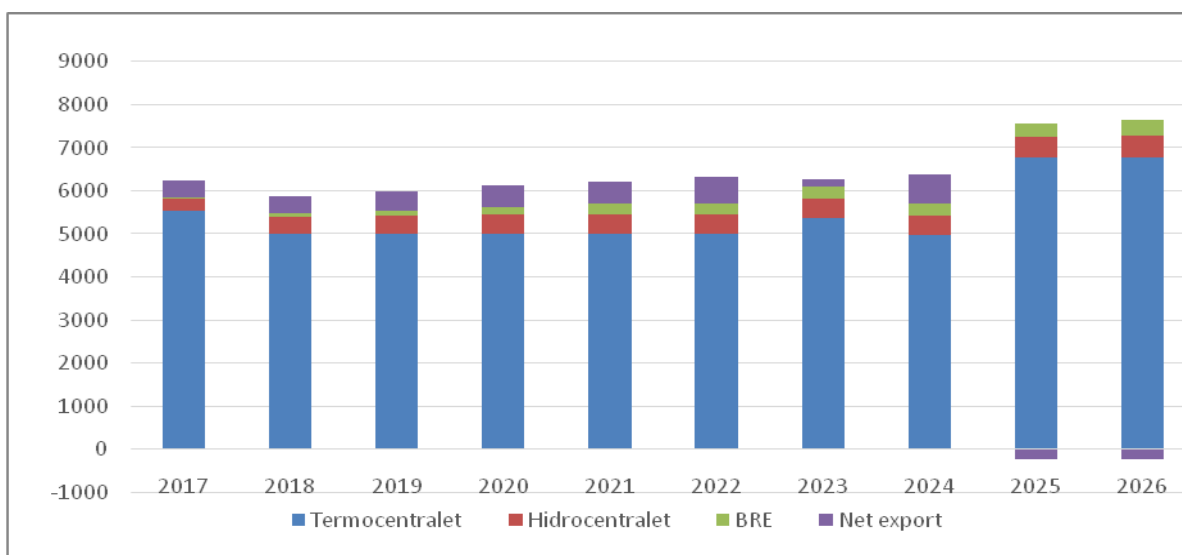
⁹Ministria e Zhvillimit Ekonomik. Faktet Kryesore. Burimi: <https://bit.ly/2GZrVOU>

¹⁰Ministria e Zhvillimit Ekonomik. Lignite Supply Agreement. Burimi: <https://bit.ly/2vdQGBu>

popullsisë, borxhin publik e ndikime tjera. Por në këtë raport të shkurtër, Instituti GAP ka analizuar vetëm ndikimin në tarifa të energjisë që do të ketë ndërtimi i termocentralit të ri sipas marrëveshjes së nënshkruar.

- Për të paraqitur ndikimin e kostos së termocentralit “Kosova e Re” në çmimet e energjisë elektrike me shumicë si dhe tarifën e konsumatorëve fundorë, kjo analizë merr për bazë të dhënat e publikuara në Kontratë, si dhe të dhënat e tregut të energjisë elektrike nga Zyra e Rregullatorit të Energjisë (ZRRrE)¹¹.
- Pasi që raporti financiar i kontratës ende nuk është finalizuar, kalkulimi i saktë i çmimit të energjisë elektrike me hyrjen në operim të TC “Kosova e Re” është i vështirë. Megjithatë, marrë parasysh disa parametrave të ofruara në kontratë, ndryshimet e mundshme në raportin financiar nuk do të kenë ndikim të madh në çmimin e energjisë elektrike.
- Modeli i paraqitjes së rritjes së çmimeve të energjisë elektrike për vitet 2018 – 2026 është tejet konservativ ngase nuk merr për bazë investimet tjera që do të bëhen në tregun e energjisë, siç janë dekomisionimi i TC Kosova A, investimet në TC Kosova B prej afër 300 milionë eurove dhe investimeve tjera në mihje të cilat detyrimisht do të reflektohen në tarifa. Prandaj, uljet eventuale të çmimit të synuar prej 80€/MWh nuk do të rezultojnë në tarifa më të ulëta sesa ato që janë paraqitur në këtë analizë.
- Për më tepër, kjo analizë merr për bazë edhe parashikimin e konsumit dhe prodhimit të energjisë elektrike e cila është siguruar nga Bilanci Afatgjatë i Energjisë Elektrike 2017-2026 (skenari II, bazik)¹².

FIGURA 1: Prodhimi i energjisë elektrike GWh në bazë të skenarit II

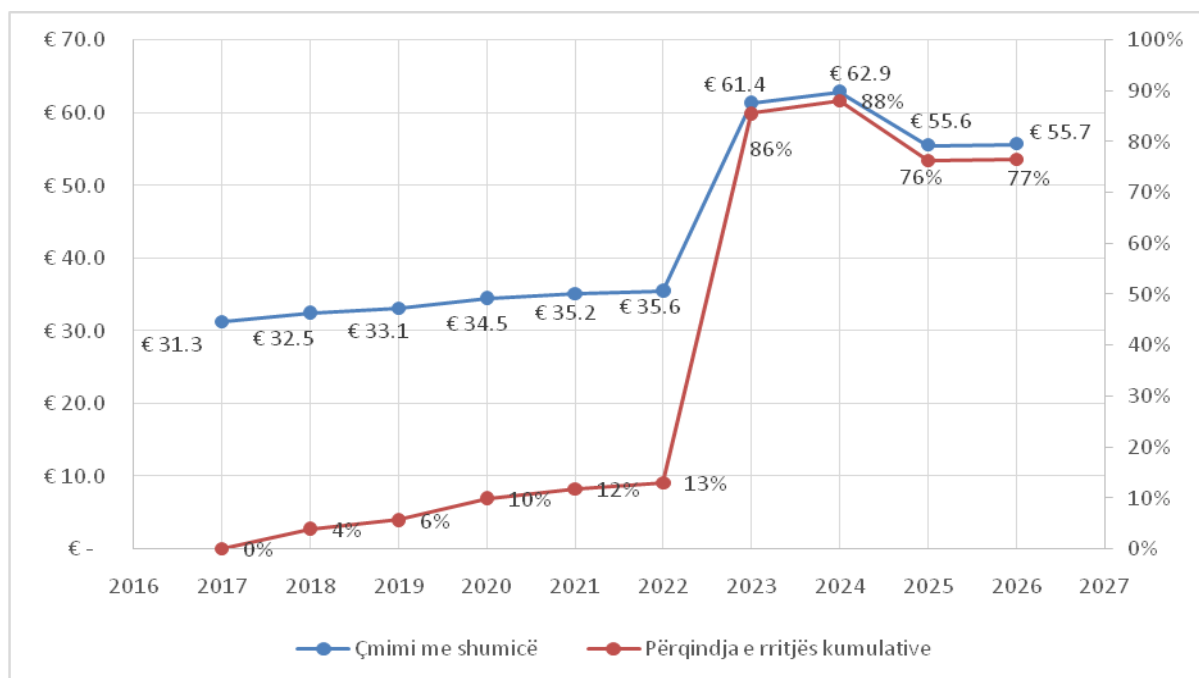
Burimi:KOSTT

¹¹KOSTT. Bilanci Afatgjatë i Energjisë Elektrike. Burimi: <https://bit.ly/2qxDrG3>

¹²Ibid.

- Në këtë grafikon vërehet se hyrja në funksion i termocentralit “Kosova e Re” në vitin 2023 nuk do të ketë ndikim të madh në rritjen e prodhimit, ngase i njëjti do të zëvendësojë termocentralin Kosova A. Përveç prodhimit, vlen të theksohet se në këto parashikime, nevojat për import do të vazhdojnë edhe gjatë viteve 2023 dhe 2024 kur pritet të rehabilitohet TC Kosova B. Megjithatë, investimi prej 1.3 miliardë eurove do të ketë ndikim të madh në ndryshimin e tarifave të energjisë elektrike në treg.
- Në tarifat aktuale, Kosova A dhe Kosova B që përbëjnë pjesën më të madhe të tregut, prodhojnë energji me çmim prej 26-28 euro për MWh¹³. Ndërsa pjesa tjetër e çmimit përbëhet nga BRE-të, hidrocentralet, dhe importi. Çmimet e BRE-ve dhe importit janë më të larta se ato të Kosovës A dhe B mirëpo për shkak të pjesëmarrjes së vogël të tyre në treg, aktualisht çmimi mesatar me shumicë sillet rreth 31-33 euro për MWh¹⁴. Në grafikonin 2 më poshtë mund të shihen çmimet e energjisë elektrike me shumicë të cilat përbëhen nga termocentralet aktuale, hidrocentraleve, BRE-ve, dhe importit.

FIGURA 2: Çmimet e energjisë elektrike me shumicë për vitet 2017-2026

Burimi: Insituti GAP, bazuar në të dhënat e ZRrE

- Ky çmim pritet të jetë relativisht stabil deri në vitin 2023 kur pas dekomisionimit të Kosovës A dhe instalimit të Kosovës së Re, çmimi që është paguar me shumicë për prodhimin nga Kosova A (26-28 euro MWh) do të zëvendësohet me çmimin e synuar të TC “Kosova e Re” prej 80€/MWh. Ky çmim në vitin 2023 do ta rris

¹³Zyra e Rregullatorit për Energji (ZRrE). Raport Konsultativ: Shqyrtimi i dhjetë i tarifave të energjisë elektrike. Burimi: <https://bit.ly/2HAsBaE>

¹⁴KOSTT. Bilanci Afatgjatë i Energjisë Elektrike. Burimi: <https://bit.ly/2qxDrG3>

çmimin mesatar me shumicë në rreth 61.4€/MWh apo rreth 86% rritje kumulative në krahasim me çmimin aktual.

- Megjithatë, çmimi me shumicë nuk është tarifa e fundit që paguan konsumatori. Energjia elektrike për të mbërritur te konsumatori fundorë kalon nëpër Operatorin e Sistemit të Transmisionit (OST), që në Kosovë këtë shërbim e ofron kompania KOSTT. Për këtë qytetarët paguajnë mesatarisht 2.5 - 3€/MWh¹⁵. Pas kësaj energjia elektrike kalon nëpër Operatorin e Sistemit të Shpërndarjes (OSSh) apo transmisionin e ulët që ofrohet nga kompania KEDS të cilën konsumatorët e paguajnë rreth 24€/MWh¹⁶. Në fund është Furnizuesi Publik i Energjisë Elektrike (FPEE) ai që e dërgon energjinë në shtëpitë tona. Këtë shërbim e kryen kompania KESCO për afro 8€/MWh¹⁷.
- Në modelin e paraqitur nga Instituti GAP, çmimet me shumicë variojnë nëpër vite varësisht prej pjesëmarrjes së njërive gjeneruese të energjisë elektrike në treg. Ndërsa çmimet e kompanive që kryejnë shërbimet e bartjes së kësaj energjie, janë lënë të njëjta nëpër vite.

TABELA 1: Çmimi mesatar me pakicë

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Çmimi mesatar me shumicë	€/MWh	30.00	31.20	31.80	32.50	33.10	33.60	60.60	62.30	54.40	54.60
OST (KOSTT)	€/MWh	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00
OSSh (KEDS)	€/MWh	24.00	24.00	24.00	24.00	24.00	24.00	24.00	24.00	24.00	24.00
FPEE(KESCO etj.)	€/MWh	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00
Çmimi mesatar me pakicë	€/MWh	65.00	66.20	66.80	67.50	68.10	68.60	95.60	97.30	89.40	89.60

Burimi: Instituti GAP, bazuar në të dhënat e ZrRE

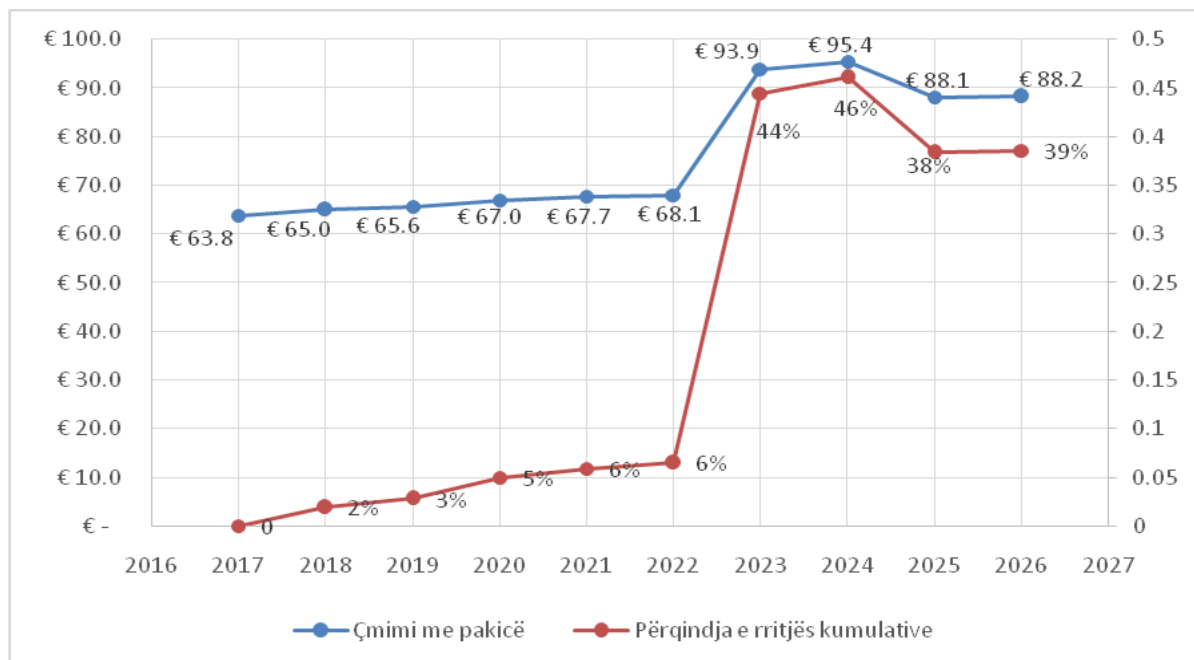
- Çmimi mesatar me pakicë përbëhet nga shuma e çmimit me shumicë dhe çmimit të kompanive që kryejnë shërbimin e transmisionit, shpërndarjes, dhe furnizimit. Bazuar në tabelën 1 është ndërtuar edhe grafikoni më poshtë i cili paraqet çmimin e energjisë elektrike me pakicë. Në këtë grafikon shihet se çmimi me pakicë do të ketë një rritje të lehtë deri në ndërtimin e termocentralit “Kosova e Re”. Më pas çmimi i cili paguhet nga konsumatorët fundorë do të pasoj një ngjitje kumulativ prej 44 përqind në krahasim me çmimin aktual.

¹⁵Zyra e Rregullatorit për Energji (ZrRE). Raport Konsultativ: Shqyrtimi i dhjetë i tarifave të energjisë elektrike. Burimi: <https://bit.ly/2HAsBaE>

¹⁶Ibid.

¹⁷Ibid.

FIGURA 3: Çmimi e energjisë elektrike me pakicë për vitet 2017-2026

Burimi: Instituti GAP, bazuar në të dhënat e ZrRE

Ndikimi në ekonomitë familjare

- Aktualisht janë rreth 515 mijë konsumatorë të energjisë elektrike në Kosovë, ku rreth 437 mijë (84%) prej tyre janë konsumatorë shtëpiak (amvisëri).¹⁸ Bazuar në konsumin vjetor të amvisërive, rreth 2,214 GWh, dhe çmimin mesatar të shitjes së energjisë elektrike në 2017, 6.52 €cent/kWh (përfshirë TVSH), del se konsumi mujor (mesatar) i energjisë elektrike nga një amvisëri në Kosovë është rreth 422 kWh.¹⁹ Në vlerë monetare, fatura mujore mesatare e një familjeje në Kosovë është rreth 28 Euro. Siç vërehet edhe në tabelën më poshtë, ndikimi i rritjes së çmimit të energjisë elektrike në buxhetin e familjes do të jetë më i theksuar sidomos për familjet me të hyra mujore deri në 628 Euro.

¹⁸Zyra e Rregullatorit për Energji (ZrRE). Ofrimi i shërbimeve për konsumatorë nga Keds dhe Kesco për periudhën janar 2015 - qershor 2016. Burimi: <https://bit.ly/2IUbgsl>, dhe Zyra e Rregullatorit për Energji (ZrRE). Raporti vjetor 2017.

¹⁹Zyra e Rregullatorit për Energji. Raporti vjetor 2017.

TABELA 2: Fatura mujore e energjisë elektrike si përqindje e të hyrave mujore para dhe pas ndërtimit të TC “Kosova e Re”

Të hyrat mujore të familjes	Konsumi vjetor i amvisërive	Numri i konsumatorëve e aktivë	Çmimi mesatar energjisë elektrike për amvisëritë (duke përfshirë TVSH)	Fatura mujore e energjisë elektrike si përqindje e të hyrave mujore aktualisht	Fatura mujore e energjisë elektrike si përqindje e të hyrave mujore pas ngritjes së çmimit prej 40%
300 €	2,214 GWh	437 mijë	6.52 €cent/kWh	9% (28 euro)	13% (40 euro)
500 €	2,214 GWh	437 mijë	6.52 €cent/kWh	6% (28 euro)	8% (40 euro)
628 €	2,214 GWh	437 mijë	6.52 €cent/kWh	4% (28 euro)	6% (40 euro)
1000 €	2,214 GWh	437 mijë	6.52 €cent/kWh	3% (28 euro)	4% (40 euro)

Burimi: Instituti GAP, bazuar në të dhënat e ZRrE

- Nga grupet më të rrezikuara nga rritja e çmimit të energjisë janë familjet të cilat jetojnë nën kufirin e varfërisë. Sipas raportit të vitit 2015 mbi varfërinë në konsum në Kosovë, janë rreth 76,000 familje të cilat jetojnë më me pak se 218 euro në muaj.²⁰ Prej tyre, janë 50,000 familje të cilat nuk marrin ndonjë ndihmë shtetërore. Nëse bazohemi në të dhënat e prezantuara nga ZRrE rreth shumës së faturuar nga KEDS për amvisëritë, çmimin mesatar aktual të energjisë elektrike dhe numrin e konsumatorëve aktivë, del se fatura mujore e energjisë së këtyre qytetarëve do të jetë mbi 18% (40 Euro) e të ardhurave mujore të tërë familjes. Kësisoj, shumë nga këto familje do të shtyhen në varfëri të skajshme, duke u përballur me kushte të rënduara për shkak të uljes së konsumit të energjisë apo zëvendësimit të saj me produktet tjera bazike.
- Për 26,000 familjet të cilat janë pjesë e Skemës së Ndihmës Sociale (SNS), qeveria aktualisht ndanë rreth 4.5 milionë euro për t’ua mbuluar shpenzimet e energjisë elektrike.²¹ Rritja e çmimit në këtë rast do të ndikojë negativisht në buxhetin e shtetit. Konkretisht, për të subvencionuar sasinë e njejtë të energjisë elektrike, si në 2018, në vitin 2023 qeveria do të duhet të ndajë rreth 6.5 milionë euro.

Ndikimi tek bizneset

- Për bizneset në Kosovë, sidomos ato prodhuese, kosto e energjisë elektrike mbetet nga faktorët kryesorë që ndikojnë në operimin e tyre.

²⁰Agjencia e Statistikave të Kosovës. Varfëria në Konsum në Republikën e Kosovës në periudhën 2012 – 2015. Prill 2017. Burimi: <http://bit.ly/2I38UK0>.

²¹Ministria e Financave. Buxheti i Republikës së Kosovës 2018. Burimi: <https://bit.ly/2Hp74E2>

- Nga investitorët e mëdhenj të huaj në Kosovë, njëherit konsumatorë industrial, Ferronikeli dhe Sharrcemi varen në masë të madhe në përdorimin e energjisë elektrike. Konkretisht, ato konsumojnë së bashku mbi 12% të energjisë së prodhuar në vend dhe furnizohen direkt nga rrjeti i transmisionit.²² Çmimi me të cilin janë furnizuar këto dy ndërmarrje ndër vite nuk ka kaluar vlerën prej 50 Euro për MWh, vlerë kjo me e ulët se ajo për shitjen e energjisë elektrike me pakicë tek konsumatorët dhe bizneset e vogla. Ndërsa, në rast të ndërtimit të termocentralit “Kosova e Re”, vërtëm ngarkesa për kapacite, 60 Euro për MWh, do të jetë më e lartë se tërë çmimi i furnizimit të Sharrcemit dhe Ferronikelit aktualisht. Ndërsa, çmimi që do të paguajnë këto ndërmarrje nga viti 2023 do të jetë të paktën 80 Euro për MWh. Në këto kushte, thujase do të jetë i pamundur vazhdimi i operimit të dy konsumatorëve industrial Ferronikelit dhe Sharrcem. Marrë parasysh se vetëm Ferronikeli dhe Sharrcemi punësojnë së bashku mbi 1000 punëtorë, direkt dhe tërthorazi, ikja e tyre nga tregu Kosovar dhe vendosja në vendet fqinje do të ndikonte në uljen e mirëqënies së shumë qytetarëve në Kosovë.
- Ndërsa, ndërmarrjet prodhuese do të ballafaqohen me ngecje në zhvillimin dhe rritjen e ndërmarrjes dhe do të jenë më pak kompetitive. Për të neutralizuar rritjen e çmimit të energjisë elektrike ato duhet të reduktojnë shpenzimet tjera, përfshi numrin e punëtorëve, ose të rrisin çmimin e shitjes. Në të dy rastet ato do të kenë të vështirë të përballojnë konkurrencën nga produktet e njejtë prej vendeve të huaja në të cilat nuk parashihen rritje të tilla të çmimit të energjisë elektrike.
- Në Kosovë janë rreth 4,674 ndërmarrje pjesë e industrisë së ushqimit të cilat punësojnë mbi 24,000 punonjës.²³ Si nënsektor, kjo konsumon rreth 35% të konsumit total të energjisë elektrike në sektorin e industrisë. Andaj, energjia elektrike është variabël kyçe në operimin dhe profitin e këtyre ndërmarrjeve. Vetëm në sektorët e procesimit të ushqimit dhe paketimit, ndërmarrjet të cilat punësojnë mbi 50 punëtorë kanë shpenzime mujore të energjisë elektrike nga 5,600 deri 10,000 Euro, që reprezentojnë 8 deri 10% të gjithë shpenzimeve mujore të tyre.²⁴ Në 2023, pas rritjes së menjëhershme të çmimit të energjisë elektrike për 44%, kostot e energjisë elektrike të këtyre ndërmarrjeve do të jenë nga 7,840 deri 14,000, ku si përqindje, nën supozimin që kostot tjera nuk ndryshojnë, ato do të paraqesin 11 deri 14% të kostove totale të operimit të ndërmarrjeve në fjalë. Bazuar në pagën mesatare neto në sektorin privat në Kosovë, e cila është 337 euro²⁵, një nga skenarët për të vazhduar operimin këto ndërmarrje do të ishte që të shkurtonin 7 deri 12 vende të punës secila.

²²Zyra e Rregullatorit për Energji (ZrRE). Raport Konsultativ: Shqyrtimi i dhjetë i tarifave të energjisë elektrike. Burimi: <https://bit.ly/2HAsBaE>

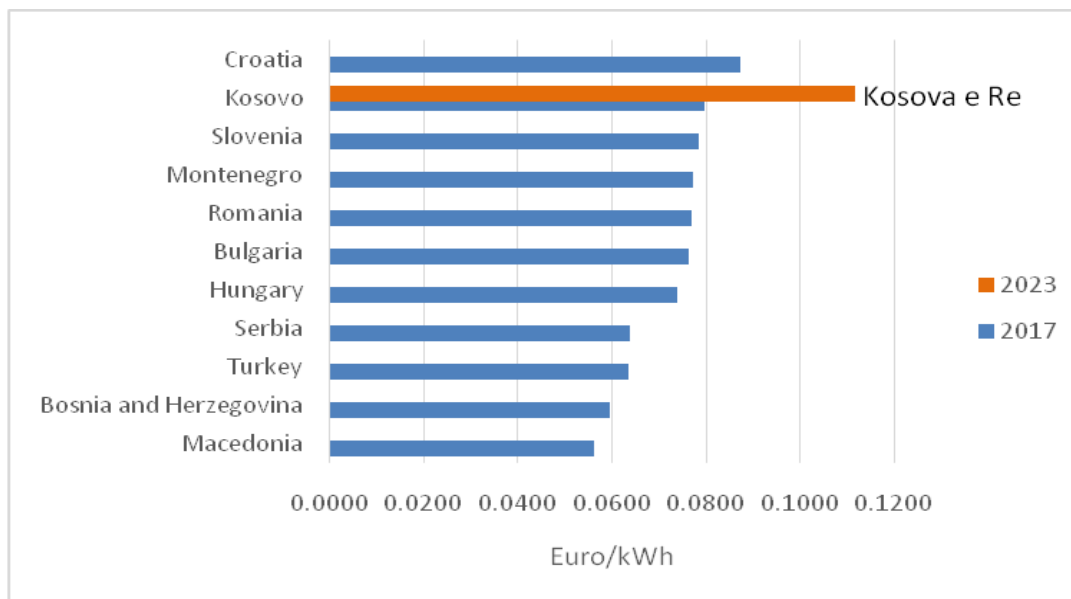
²³Agjencia e Statistikave të Kosovës. Balanca Vjetore e Energjisë në Republikën e Kosovës 2016. Burimi: <https://bit.ly/2HxVCna>

²⁴KIESA. Sector profile of food processing and packaging industry. Burimi: <https://bit.ly/2ELTMfs>.

²⁵Agjencia e Statistikave të Kosovës. Niveli i pagave në Kosovë 2012-2016. Burimi: <https://bit.ly/2GXC2no>.

- Në anën tjetër, këto ndërmarrje, në rast të bartjes së kostos së rritjes së çmimit të energjisë elektrike në çmimin e produkteve të tyre, do të përballen me konkurrencë të fortë nga produktet e vendeve fqinje. Ndërmarrjet në këto vende edhe ashtu kanë avancuar më shumë në pjesën e prodhimit për shkak të eksperiencës së fituar ndër vite. Siç vërehet nga figura më poshtë, aktualisht shtetet si Maqedonia, Bosnja, Serbia, dhe vendet tjera, kanë çmime më të favorshme të energjisë elektrike për industrinë. Andaj, përveç përparësisë në treg për shkak të eksperiencës së ndërmarrjeve që i prodhojnë ato dhe avancimit në metoda të prodhimit, produktet e vendeve të huaja do të kenë përparësi edhe në aspektin e inputeve më të lira të prodhimit. Kështu që, me rritjen e çmimit të energjisë elektrike në 2023 për minimum 44%, Kosova do të bëhet vendi më jotërheqës në rajon në këtë aspekt për investitorët e huaj.

FIGURA 4: Çmimet mesatare të konsumatorëve të mëdhenj industrial (pa Tvsh), janar-qershor 2017

Burimi: Insituti GAP, bazuar në të dhënat e Eurostat

Në vitin 2023, siç vërehet në figurën më lartë, çmimi i energjisë elektrike për industrinë në Kosovë do të rritet në 11.1 cent për kWh, apo rreth 5 centë më i lartë krahasuar me çmimet në Maqedoni dhe Serbi.

Përfundim

Kosova përballlet me probleme të mëdha në sektorin energjetik, në njërin anë nga vjetërsimi i kapaciteteve aktuale gjeneruese, dhe në anën tjetër nga mungesa e kapaciteteve të mjaftueshme të energjisë elektrike. Furnizimi jo i mjaftueshëm me energji elektrike është një ndër problemet më të mëdha të bizneseve në Kosovë.

Institucioneve të Kosovës iu deshtën plot 12 vite nga shpallja e thirrjes së parë për ndërtimin e termocentralit të ri e deri tek nënshkrimi i kontratës për ndërtim. Por, kushtet e kontratës së nënshkruar në dhjetor të 2017 në mes të Qeverisë së Kosovës dhe kompanisë Contour Global janë tepër të pafavorshme për ekonominë e vendit. Bazuar në të gjeturat e Institutit GAP, termocentrali i ri do të rëndoj tejmasë buxhetin e ekonomive familjare, do të rris koston operative të bizneseve, si dhe do të ketë ndikim negativ në buxhetin e Kosovës.

Kjo analizë e Institutit GAP nuk ka analizuar kontratën në tërësi, por është fokusuar vetëm në impaktin që do të ketë ndërtimi i TC 'Kosova e Re' në tarifatat e energjisë. Një analizë e këtillë do të duhej të ndërmerrej dhe publikohej nga ZRrE ende pa u nënshkruar kontrata në mes të Qeverisë dhe Contour Global.

Duke marr parasysh se Kuvendi i Kosovës ka ftuar interpelancë për kontratën e "Kosovës së Re", seancë e caktuar të mbahet më 16 prill 2018, një ndër rekomandimet që duhet të dal nga kjo seancë është që ti kërkohet ZRrE-së një raport zyrtar për impaktin e "Kosovës së Re" në tarifatat e energjisë.

Gjithashtu, duke marr parasysh se kontrata për TC 'Kosova e Re' do të ketë edhe implikime buxhetore, duke filluar nga pagesat direkte nga buxheti për faturat e familjeve me gjendje të rënduar sociale, investimet që pritet të ndodhin në mihje, themelimi i ndërmarrjeve të reja publike për blerjen e energjisë nga "Kosova e Re" dhe menaxhimin e mihjeve, etj., Kuvendi i Kosovës duhet të kërkoj nga Ministria e Financave një Vlerësim të Ndikimit Financiar për kontratën e 'Kosovës së Re'.

Si përfundim, në formën aktuale, kontrata për ndërtimin e Kosovës së Re do të ketë më shumë pasoja negative për ekonominë e vendit se sa ndikim pozitiv.

Aneksi 1: Parashikimi i prodhimit, çmimit, dhe kostos së energjisë elektrike GWh, bazuar në skenarin II

Prodhimi i energjisë elektrike		Njesia\Viti	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
TC Kosova	A	GWh	1982	1800	1800	1800	1800	1800	0	0	0	0
	B	GWh	3563	3200	3200	3200	3200	3200	2000	1600	3400	3400
	e Re	GWh	0	0	0	0	0	0	3370	3370	3370	3370
	Totali nga termocentralet	GWh	5545	5000	5000	5000	5000	5000	5370	4970	6770	6770
HC Ujmani		GWh	95	92	92	92	92	92	92	92	92	92
	HC tjera (Lumbardhi, Dikance, Burimi, Radavci)	GWh	193	309	336	357	366	366	366	366	396	423
Totali nga hidrocentralet	GWh	288	401	428	449	458	458	458	458	458	488	515
Biomasa		GWh	0	0	0	30	30	38	53	53	68	68
	ERA	GWh	2	61	109	123	193	193	210	210	228	268
	Solare	GWh	1	8	8	10	10	12	12	14	14	16
Totali nga burimet e ripërtrishme	GWh	3	69	117	163	233	243	275	277	310	352	
Totali i neto prodhimit			5836	5470	5545	5612	5691	5701	6103	5705	7568	7637
Importi		GWh	763	763	789	853	870	971	524	1036	100	100
	Exporti	GWh	-350	-350	-350	-350	-350	-350	-350	-350	-350	-350
Energjia elektrike neto e disponueshme			6249	5883	5984	6115	6211	6322	6277	6391	7318	7387

Çmimi i blerjes së energjisë		Njesia\Viti	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
TC	Kosova A	€/MWh	26.47	26.47	26.47	26.47	26.47	26.47	0	0	0	0
	Kosova B	€/MWh	26.47	26.47	26.47	26.47	26.47	26.47	26.47	26.47	26.47	26.47
	Kosova e Re	€/MWh	0	0	0	0	0	0	80	80	80	80
	Totali nga termocentralet	€/MWh	27.5	27.5	27.5	27.5	27.5	27.5	27.5	27.5	27.5	27.5
Hidro	Existing (Lumbardhi, Dikance, Burimi, Radavci)	€/MWh	43.8	43.8	43.8	43.8	43.8	43.8	43.8	43.8	43.8	43.8
	Totali nga hidrocentralet	€/MWh	43.8	43.8	43.8	43.8	43.8	43.8	43.8	43.8	43.8	43.8
BRE	Biomasa	€/MWh	71.3	71.3	71.3	71.3	71.3	71.3	71.3	71.3	71.3	71.3
	ERA	€/MWh	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
	Solare	€/MWh	136.4	136.4	136.4	136.4	136.4	136.4	136.4	136.4	136.4	136.4
Importi	€/MWh	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	
Exporti	€/MWh	37	37	37	37	37	37	37	37	37	37	

Kostoja		Njesia\Viti	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
TC	Kosova A	€'000	€ 52,464	€ 47,646	€ 47,646	€ 47,646	€ 47,646	€ 47,646	€ -	€ -	€ -	€ -
	Kosova B	€'000	€ 94,313	€ 84,704	€ 84,704	€ 84,704	€ 84,704	€ 84,704	€ 52,940	€ 42,352	€ 89,998	€ 89,998
	Kosova e Re	€'000	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 269,600	€ 269,600	€ 269,600	€ 269,600
	Totali nga termocentralet	€'000	€ 146,777	€ 132,350	€ 132,350	€ 132,350	€ 132,350	€ 132,350	€ 332,540	€ 341,552	€ 469,600	€ 469,600
Hidro	HPP Ujmani	€'000	€ 2,613	€ 2,530	€ 2,530	€ 2,530	€ 2,530	€ 2,530	€ 2,530	€ 2,530	€ 2,530	€ 2,530
	Existing (Lumbardhi, Dikance, Burimi, Radavci)	€'000	€ 8,453	€ 13,534	€ 14,717	€ 15,637	€ 16,031	€ 16,031	€ 16,031	€ 16,031	€ 17,345	€ 18,527
BRE	Biomasa	€'000	€ -	€ -	€ -	€ 2,139	€ 2,139	€ 2,709	€ 3,779	€ 3,779	€ 4,848	€ 4,848
	ERA	€'000	€ 170	€ 5,185	€ 9,265	€ 10,455	€ 16,405	€ 16,405	€ 17,850	€ 17,850	€ 19,380	€ 22,780
	Solare	€'000	€ 136	€ 1,091	€ 1,091	€ 1,364	€ 1,364	€ 1,637	€ 1,637	€ 1,910	€ 1,910	€ 2,182
Importi	€'000	€ 41,965	€ 41,965	€ 43,395	€ 46,915	€ 47,850	€ 53,405	€ 28,820	€ 56,980	€ 5,500	€ 5,500	
Exporti	€'001	€ (12,950)	€ (12,950)	€ (12,950)	€ (12,950)	€ (12,950)	€ (12,950)	€ (12,950)	€ (12,950)	€ (12,950)	€ (12,950)	
Total	€'002	€ 187,163	€ 183,705	€ 190,398	€ 198,440	€ 205,719	€ 212,117	€ 380,237	€ 398,081	€ 398,161	€ 403,016	

Çmimi mesatar me shumice	€	30.0	€	31.2	€	31.8	€	32.5	€	33.1	€	33.6	€	60.6	€	62.3	€	54.4	€	54.6
---------------------------------	---	------	---	------	---	------	---	------	---	------	---	------	---	------	---	------	---	------	---	------

Burimi: Instituti GAP, bazuar në të dhënat e ZrrE dhe KOSTT